

K problematike teoretického uchopovania literatúry v ruskom kyberpriestore

Nina Cingerová, Filozofická fakulta UK, cingerova@fphil.uniba.sk

Kľúčové slová: ruská literatúra, kyberpriestor, klasifikácia, sieťová literatúra, hypertext, autor
Ключевые слова: русская литература, киберпространство, классификация, сетевая литература, гипертекст, автор

V deväťdesiatych rokoch 20. storočia začína v ruskej časti internetu (runet) nadobúdať formy fenomén literárnej tvorby v sieti. Kontext jeho zrodu vytvárali pritom veľmi špecifické súvislosti. Zmeny technologických možností a objavenie WWW, ktoré so sebou priniesli aj mediálny zlom, šli totiž v postsovietskom priestore ruka v ruke so zmenami spoločenskej a politickej paradigmy. Tá znamenala nielen uvoľnenie cenzúry, ale aj koniec štátom podporovaného vydavateľského segmentu. Spolu so špecifickou úlohou, ktorá je tradične v Rusku literatúre priznávaná, determinovali tieto okolnosti aj charakter odbornej diskusie o danom fenoméne. Debatu, zameranú na estetické špecifiká literatúry v sieti a pokusy o jej klasifikáciu, tak na rozdiel od západného priestoru dodnes výrazne dotvárajú aj úvahy, v ktorých vystupuje do popredia chápanie literatúry a spisovateľa ako inštitúcie.

Literatúra?

Predtým ako pristúpime k načrtnutiu klasifikácie literatúry v kyberpriestore, žiada sa pripomenúť, že zaradenie súboru tvorivých praktík a komunikátov, pre ktoré je sieť prirodzeným prostredím ich fungovania, do istej miery nekoreluje s tradičným chápaním pojmu *literatúra*. Pre odborný diskurz, rastúci okolo týchto procesov a textov, sú preto významné diskusie, ktoré tematizujú práve otázku adekvátnosti zaradenia „textových a intermediálnych kreácií“ (Schmidt, 2011, s. 28) do oblasti „literárna“ (Schmidt, 2011, s. 28). Pozornosť púta predovšetkým používanie terminologických substitúcií ako *digitálne umenie*, *interaktívne inštalácie*, *digitálna performancia* (Simanowski, 2011; Ricardo, 2009) a pomerne časté analýzy, ktoré by sa dali zaradiť skôr do oblasti teórie textu a komunikácie, teda akési implicitné váhanie nad zaradením komunikátov. Tu možno spomenúť, že na nedostatočné literárnovedné spracovanie fenoménu upozorňujú aj zostavovatelia zborníka *Beyond the Screen*, ktorý v tejto súvislosti a z tohto dôvodu otvára otázky rekonfigurácie času a priestoru a otázky literárnosti v nových médiách (Schäfer, Gendolla, 2010).¹

Otázku prvej kategorizácie môžeme považovať za kľúčovú, keďže termíny v značnej miere determinujú nielen metodologické inštrumentárium, ale aj náš spôsob nazerania na daný fenomén. Je zrejmé, že na ploche úvodnej časti state sa taký široký a mnohovektorový problém uspokojivo a vyčerpávajúco vyriešiť nedá, obmedzím sa teda len na naznačenie možného smerovania úvah. Nazdávam sa, že kategorické definície praktík a komunikátov v kyberpriestore, ktoré stavajú na esencialistickom prístupe, napr. *kreatiff* E. Ruttenovej, ktorý ako príklad uvádza Schmidtová (Schmidt, 2011, s. 28), rovnako ako „vzátvorkovanie“ fenoménu z oblasti seriózneho záujmu literárnych vedcov, hrozia „vznikom novej – slabej teórie“ (Paják, 2012, s. 49). Východisko predstavuje výskum vznikajúci na prieniku viacerých disciplín – nielen semiotiky, komunikačnej vedy, textovej lingvistiky, kulturológie ale aj literárnej vedy, diktovaný

multimediálnou povahou a inštitucionálno-spoločenským rozmerom komunikátov, a v tejto súvislosti kladenie si (okrem iného) goodmanovskej otázky *kedy* je literatúra², aplikovanie formalistického pojmu *literárny fakt* (Tyňanov, 1977)³ či prehodnoteného pojmu kostnickej školy recepcnej estetiky *horizont očakávania* (Jauss, 2001)⁴. V súvislosti s posledným menovaným tu môžeme napríklad spomenúť J. D. Boltera, ktorý upozorňuje, že kým „hypertextoví autori“ v tlačenej literatúre pracujú proti konvencii, zavrhujú čítanie „strana po strane, kapitola po kapitole“, v prípade elektronického hypertextu sú linky súčasťou média, nevzniká natoľko silný efekt prekvapenia (*ozvláštnenia*, pozn. N. C.), odbočky sa v elektronickom médiu stávajú takými „prirodzenými, akými sú v tlačenom texte „neprirodzenými“ (Bolter, 2008, s. 314). Poukazovanie na prvky vlastné „digitálnym“ a „nedigitálnym“ textom (napr. často pertraktovaná nelineárnosť a hypertextovosť elektronických textov) tak rozširuje oblasť záujmu literárnej vedy, rozširuje analytické koncepty, a to nielen prostredníctvom uchopenia novej sféry prostredníctvom starej, ale aj prostredníctvom uchopenia starej sféry prostredníctvom novej (Aarseth, 1994; Paják, 2012, s. 49). Skúsenosť s elektronickým komunikátom môže pomôcť pri uchopovaní praktík a procesov, ktoré použitím nových technológií upozorňujú na svoju konštruovanosť. Nesequenčnosť, intertextualita, vizualita sa tak napríklad v prípade inštalácie O. Lalinovej⁵, presúvajú zo sféry vnímania textu čitateľom do sféry explicitnej stratégie autora a haptickej skúsenosti užívateľa. Rozlíšenie R. Barthesa na *texte lisible* a *texte scriptible* v tejto súvislosti nadobúda nový rozmer (Barthes, 1974, s. 3-6).

Digitalizovaná, digitálna a sieťová literatúra

Hoci by sa teda dalo, i na základe vyššie spomenutých úvah namietat', že z hľadiska recepcnej estetiky sú striktné kategorizácie literatúry v internete irelevantné a pravdepodobnosť objavenia spoločných poetických črt medzi dielom „onlinovým“ a „offlinovým“ je väčšia ako medzi dvoma „onlinovými“ dielami, v akademických diskusiách sa pomerne ustálila systematizácia R. Simanowského, ktorý rozlišuje medzi literatúrou *digitalizovanou*, *digitálnou* a *sieťovou*.

V prípade *digitalizovanej literatúry* ide o texty, ktoré „nie sú z hľadiska recepcie pútané na digitálne médiá alebo internet, používajú internet ako dodatočný alebo alternatívny komunikačný kanál a nie sú spravidla nasmerované na estetickú polemiku s digitálnymi médiami alebo internetom“ (Simanowski, 2002, s. 14ff.)⁶. V runete je táto kategória zastúpená rôznymi elektronickými knižnicami⁷ a autorskými webovými stránkami⁸. K definícii Simanowského sa žiada dodať, že pojem digitalizovanej literatúry je zaujímavý aj z hľadiska literárno-sociologických úvah o dôsledkoch mediálneho transferu. J. D. Bolter v tejto súvislosti uvádza: „Je oveľa pravdepodobnejšie, že preklad informácie do internetu bude sledovať kritériám iných prekladov v dejinách – napríklad prechodu od majuskuly na minuskulu v stredoveku alebo od manuskriptu na tlačenu knihu v období renesancie. Explicitné alebo implicitné rozhodnutia padnú o textoch, ktoré majú byť preložené, a veľa textov, ktoré už nebudú vyhovovať aktuálnym kultúrnym podmienkam, zostanú mimo. Tieto texty vypadnú z nášho poľa zrenia a nebudú môcť vstúpiť do nášho kultúrneho dialógu, a to aj bez toho, aby sa fyzikálne rozplynuli a zmizli. [...] per definíciu nebudú v elektronickom veku viac považované za platnú informáciu.“ (Bolter, 2008, s. 313)⁹ Najznámejšia knižnica runetu je ilustráciou podobnej tendencie. Čitatelia do nej posielajú knihy, ktoré sa „im zapáčili“ a v Návode pre dobrodincov a textodarcov sú uvedené slová M. Moškova: „Zloženie a kvalitu textov si určujú sami čitatelia, ja som len „na príjme.“¹⁰

Digitálna literatúra „potrebuje digitálne médiá na svoju produkciu i recepciu, nemôže adekvátne existovať a byť recipovaná mimo počítača, používa digitálne médiá s estetickým

zámerom“. Najčastejšie žánre tohto typu literatúry sú hypertexty, textové animácie a multimediálne texty (Simanowski, 2002, s. 14ff.)¹¹. Ako príklad môžeme uviesť inštalácie už spomínanej O. Ľalinovej, I. Levenka¹², „nového jurodivého“ Vinni Lužina¹³ alebo práce Aleksromy¹⁴, ktorý príznačne čitateľov/užívateľov vyzýva: „Spáľ papierové mosty!“¹⁵. Ako samostatný žáner, i keď žáner, ktorý je momentálne na ústupe, hoci v Rusku má svoju, literárnu, tradíciu¹⁶, pritom možno vnímať tvorbu virtuálnej postavy autora, čo je prípad posledných dvoch menovaných. Je signifikantné, že v rámci súťaže ruskej onlinej literatúry Težota v roku 2000 figuroval „virtuálny autor“ ako samostatná nominačná kategória.¹⁷

Pojem *sieťová literatúra* na rozdiel od *digitálnej literatúry* zahŕňa texty, ktoré by sa dali označiť skôr ako „presieťované komunikácie, je pre nich príznačná procesualnosť“ (Simanowski, 2002, s. 14ff.)¹⁸. Do tejto kategórie môžeme zaradiť rôzne kolektívne texty a projekty, blogy atď. Z ruského priestoru k priekopníkom žánru kolektívnych textov v sieti patrí projekt R. Lejbova („osobného tajomníka Maj Ivanyča Muchina“) ROMAN (1995)¹⁹. Lejbov je autorom len prvotného, úvodného fragmentu textu, v ktorom načrtáva banálnu ľúbostnú zápletku: mladík prichádza k domu svojej vyvolenej, aby vhodil do schránky ľúbostný list, hneď ako tak urobí, to však oľutuje, zahliadne totiž ako sa dievčina na schodoch bozkáva s iným. Ďalšie „stránky“, jednak priamo rozvíjajúce nastolenú zápletku, jednak štruktúrujúce text ďalšími sujetovými líniami, sú dielom čitateľov/užívateľov. Redistribúcia úloh čitateľa a spisovateľa je reflektovaná aj v návode na čítanie (Kak chitat' ROMAN), ktorý sa končí slovami: „Samoe glavnoe: ehto ne roman dlya chitatelej. Ehto Vash ROMAN. Pishite dal'she!“²⁰ Literárny experiment s románom/Romanom pokračoval približne jeden rok, dnes „odpočíva“ v sieti a slúži ako východisko pre semiotické a naratologické úvahy o hypertexte²¹. Tak svojším spôsobom sám funguje ako nový prvotný fragment, ktorý „obrástá“ teoretickými komentármi. Čitateľsky/spisovateľsky úspešnejším projekt R. Lejbova (v spoluautorstve s D. Maninom) je Sad raschodščichsia chokku (Sad rozbiehajúcich sa haiku), v ktorom momentálne „rastie“ 71824 haiku.²²

To, že striktná kategorizácia ponúkaná Simanovským nie je v prípade digitálnych komunikátov možná, dokazujú práve vyššie spomenuté príklady. Niektoré hypertexty potrebujú k svojej recepcii a produkcii internet a teda patria k textom tvoriacim prechodnú kategóriu medzi *sieťovou* a *digitálnou literatúrou*. Podobne môže v niektorých prípadoch pôsobiť zavádzajúco aj kategória *digitalizovanej literatúry*. Azda najlepším príkladom je filozofický (hypertextový) román *Beskonečnyj tupik* (Nekonečná slepá ulička) D. Galkovského, ktorý vyšiel v roku 1997 v printovej podobe, no za prirodzené miesto jeho existencie, prirodzené médium, možno považovať práve internet, kde bol vydaný až neskôr.²³

V ruskej odbornej literatúre sa medzi *digitálnou* a *internetovou literatúrou* rozlišovať nezvykne. Spravidla sa rozlišuje *sieťová literatúra* (seteratura), *kybernetická literatúra* (kiberatura) a *internetová literatúra* (internet-literatura), pričom vo funkcii dištinkívnych prvkov vystupuje médium, ktoré čerpá z možností komunikačného kanála a inštitucionálno-technické možnosti internetu vo vydavateľskom procese. Zároveň treba dodať, že synonymickosť pojmov *sieť* a *internet* sa v ruskom jazyku do určitej miery sníma práve zavádzaním neologizmu *seteratura* (v opozícii k pojmu *internet-literatura*), ktorý komunikačne zatláča do úzadia poukazovanie na kvalitatívne charakteristiky fungovania *literatúry* a do popredia kladie vznik novej formy tvorivej činnosti, ktorej existencia je nerozlučne spätá so sieťou. K. A. Rozanov, ktorý v štúdiu venovanej objemu daných pojmov analyzuje prístupy ruských teoretikov k fenoménu, definuje *kybernetickú literatúru* ako „druh virtuálnej tvorivej činnosti, v rámci ktorej vystupuje ako hlavný nositeľ významu nie obsah, ale jeho formálne stvárnenie, vizuálny 'obal'

textu“ (Rozanov, 2010, s. 163). Ako *sieťovú* literatúru navrhuje chápať texty, ktoré vznikli v globálnej sieti a ktorých prenos na papier je buď nemožný, ale by sa pri ňom rozpadla kompozícia, štruktúra a logická koherencia diela“ (Rozanov, 2010, s. 164). Strešný pojem predstavuje v jeho chápaní *internetová literatúra*, ktorá zahŕňa „všetky formy existencie umeleckých textov v globálnej sieti“ (Rozanov, 2010, s. 164). Dané delenie sa zvykne v publikáciách ruských autorov aj zjednodušovať. S. Kornev napríklad hovorí o sieťovej literatúre v užšom zmysle slova a sieťovej literatúre v širokom zmysle slova, pričom do prvej kategórie patria texty, ktoré pri prenose na papier „strácajú hodnotu“ (Kornev, 1998). Avšak na to, že printové vydanie sieťovej literatúry v užšom slova zmysle nemusí vždy znamenať estetickú slepú uličku poukazuje v svojej monografii H. Schmidtová na príklade projektu Vladimir Vladimirovič^{TM 24}, ktorý sa zo spravodajského tickeru mení pri prechode z jedného média do druhého na „literarizovanú kroniku súčasného Ruska“ (Kononenko, 2005).

The medium is the message?²⁵

Dichotómie, v rámci ktorých vystupuje v úlohe dištinktívneho prvku médium (nosič), nemusia byť teda z hľadiska teoretického uchopovania fenoménu zbytočné a ako pomocné analytické kategórie, zohrávajú svoju úlohu pri výskume. Nové médium bezpochyby poskytuje umeleckému textu nové témy, nové výrazové prostriedky, novú materialitu, redistribuuje pozície autora, textu a čitateľa (užívateľa) v komunikačnom procese, vystupuje teda nielen v pozícii prostriedku, ale aj v pozícii nástroja. Žiada sa však dodať, že teoretická fetišizácia technológií, doslovné chápanie McLuhanovej premisy, problematiku nežiadúco redukuje²⁶ a vytváraním hraníc len na základe povahy médií sa zahmlievajú mnohé produktívne spojitosti a prelínania pri interpretácii foriem organizácie textu. Spojitosť medzi novými výrazovými prostriedkami je navyše vhodnejšie vnímať skôr v metaforách toku: nielen nové technologické možnosti stoja pri vzniku nových praktík, stratégií, výrazových prostriedkov, ale aj literárna činnosť vytvára tlak na technológiu (Suwara, 2008, s. 40) a, a tu už pohybujeme v sfére postulátov postštrukturalistických teórií diskurzu, v kategóriách praktík a manifestácií (Jäger, Maier, 2010, s. 56-58), nielen „prienik výpočtovej techniky do rôznych oblastí života virtualizuje spoločnosť, ale aj virtualizácia spoločnosti spôsobuje prienik výpočtovej techniky do oblastí života“ (Ivanov, 2000; Schmid, 2005).

Smrť spisovateľa

V súvislosti s ruským priestorom diskusia o rozdeľovaní na „onlinovú“ a „offlinovú“ literatúru nadobúda ešte jeden špecifický rozmer, pri ktorom do popredia nevystupujú estetické a epistemologické dôsledky mediálneho transferu, ale chápanie literatúry ako inštitúcie. V tejto súvislosti je emblematické „povzdychnutie“ A. Kabakova: „To, čo sme zvykli považovať za literatúru, sa skončilo. [...] Literatúra, ktorá bola, prestala existovať, keď sa objavila tzv. sieťová literatúra.“²⁷ Spisovateľ a publicista sa tu pritom nedotýka deskriptívnych či normatívnych (estetických) definícií, v centre jeho pozornosti je literatúra ako inštitúcia, ako štruktúra s hierarchiou, ktorá dovoľuje hovoriť o spisovateľstve ako o profesii, ako o činnosti vyvolených. Po smrti autora tak v ruskom priestore A. Kabakov deteguje aj „smrť spisovateľa“²⁸. Tento moment, ktorý sa dotýka sociologických aspektov, pozície spisovateľa v štruktúre distribúcie rôznych druhov kapitálu (Bourdieu, 2010, s. 134)²⁹, je reflektovaný aj v teoretickej literatúre.³⁰ A. S. Roslyj napríklad očakávaný prevrat fixuje nie na úrovni nových foriem umeleckých vyjadrovacích prostriedkov, ale na úrovni vstupu nových, no „inak nových“, autorov do literárneho procesu (Roslyj, 2012, s. 52) a v svojej štúdii načrtáva dichotómie tradičná-

netradičná, oficiálna-neoficiálna, elitárna-masová, profesionálna-neprofesionálna (Roslyj, 2012, s. 50-56). Podobné kategorizácie otvárajú zaujímavé otázky, ktoré sa javia ako produktívne pre výskum literárneho života v súčasnom Rusku. Okrem iného problematiku etalónovosti „tradičnej“ literatúry³¹, pozicionovania „setevikov“³², hierarchizácie literatúry na internete (Kostyrko, 2000) a prerozdelenia symbolického kapitálu. Posledné menované nadobúda pritom nový rozmer aj vzhľadom na vývoj politickej a spoločenskej situácie a tej úlohy, ktorú pri stavaní sa do opozície voči predstaviteľom moci, zohrávajú spisovatelia.

Poznámky

¹ V súvislosti s literárnovedným spracovaním problematiky na tomto mieste však treba spomenúť prinajmenšom publikácie E. Aarsetha venované nelineárnym textom. Por.: *Cybertext: Perspectives on Ergodic Literature*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1997. Por. tiež:

Nonlinearity and Literary Theory. In: *Hyper/Text/Theory*, edited by G. Landow. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1994, s. 51-86. V tejto súvislosti por. tiež zborník *V sieti strednej Európy: nielen o elektronickej literatúre*: ed. Bogumiła Suwara a Zuzana Husárová. Bratislava: SAP a Ústav svetovej literatúry, 2012. Za pozornosť však stojí aj ten fakt, že váhanie nad používaním pojmu *literatúra* nachádzame, v prípade ruského segmentu internetu, aj na strane jej tvorcov. Názov popredného portálu sieťových autorov a kritikov znie: *Setevaja slovesnosť*, a nie *Setevaja literatura*. Preklad názvu portálu v knihe U. Schmid („Netzliteratur“) môže v tejto súvislosti považovať za nie celkom presný. Por.: SCHMID, U.: *Russische Medientheorien*. In: *Russische Medientheorien: Facetten der Medienkultur*, herausgegeben von U. Schmid. Bern, Stuttgart, Wien: Haupt Verlag, 2005, s. 65.

² N. Goodman navrhuje, aby sme si namiesto otázky *čo je umenie* kládli otázku *kedy je umenie*. Por. GOODMAN, N.: *Způsoby světatvorby*. Z anglického originálu preložil V. Zuska. Bratislava: Archa, 1996, s. 79.

³ Toto riešenie navrhuje H. Schmidová. Por.: SCHMIDT, H. *Russische Literatur im Internet*, s. 29.

⁴ V súvislosti s prehodnotením pojmu horizont očakávania, jeho otvorením aj pre mimoestetické konvencie, por.: SCHMIDT, W. G. „Homer des Nordens“ und „Mutter der Romantik“. Por. tiež: ANZ, H. *Erwartungshorizont: Ein Diskussionsbeitrag zu H. R. Jauss' Begründung einer Rezeptionästhetik der Literatur*.

⁵ LALINA, O.: *My boyfriend came back from war*. Dostupné na adrese: < <http://www.teleportacia.org/war/> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.

⁶ Odcitované podľa: SCHMIDT, H. *Russische Literatur im Internet*, s. 38.

⁷ Azda najznámejšou je knižnica Maxima Moškova (<http://lib.ru/>).

⁸ Por. napr. autorské stránky na portáli Žurnalnyj zal (http://magazines.russ.ru/novyi_mi/avtory/).

⁹ V tejto súvislosti por. tiež: GORNYJ, J.: *Problemy sochranenija kulturnogo nasledija v epochu cifrovogo teksta*. Dostupné na adrese: < <http://www.netslova.ru/gorny/digtext.html> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.

¹⁰ Dostupné na adrese: < <http://lib.ru/TXT/incoming.txt> >.

¹¹ Odcitované podľa: SCHMIDT, H. *Russische Literatur im Internet*, s. 38.

¹² LEVENKO, I.: *Znaki*. Dostupné na adrese: < <http://www.netslova.ru/levenko/znaki.html> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.

¹³ VINNI_LUŽIN: *Zdravstvujte! Ja – Vinni Iuda Lužin, novyj jurodivyj*. Dostupné na adrese: < <http://imperium.lenin.ru/LUZHIN/desert/> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.

- ¹⁴ ALEKSROMA: *Rozlomaj stanok Gutenberga*. Dostupné na adrese: < <http://www.netslova.ru/alexroma/guten3.html> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013; *Padkije angely*. Dostupné na adrese: < <http://www.netslova.ru/alexroma/padkie.html> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013. *Limeričeskaja karta Jevropy* (v spoluautorstve s V. Smolným, G. Chasinom). Dostupné na adrese: < <http://www.netslova.ru/alexroma/limer.html> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.
- ¹⁵ ALEKSROMA: *KIBERATURA kak vysšaja forma slovesnosti*. Dostupné na adrese: < <http://www.netslova.ru/alexroma/guten.htm> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.
- ¹⁶ Por. GORNYJ, J.: *Virtual'naja ličnost' kak žanr tvorčestva (na materiale russkogo Interneta)*. Dostupné na adrese: < <http://www.netslova.ru/gorny/vl.html#81> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.
- ¹⁷ Por. *Položenie o literaturnom konkurse TENETA-RINET 2000*. Dostupné na adrese: < <http://teneta.rinet.ru/2000/polozhenie.html> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.
- ¹⁸ Odcitované podľa: SCHMIDT, H. *Russische Literatur im Internet*, s. 38.
- ¹⁹ Dostupné na adrese: < http://www.cs.ut.ee/~roman_1/hyperfiction/ >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.
- ²⁰ Por.: LEJBOV, R.: *Kak chitat' ROMAN*. Dostupné na adrese: < http://www.cs.ut.ee/~roman_1/hyperfiction/how_to_read_tra.html >. Naposledy navštívené: 10.6.2013. Zachovaná transkripcia originálu.
- ²¹ D. Manin sa napríklad v súvislosti s dielom ROMAN zaoberá znakovosťou hypertextových odkazov. Por. MANIN, D.: *Kak pisat' ROMAN: Zametki k teorii literaturnogo giperteksta (LGT)*. Dostupné na adrese: < http://www.netslova.ru/teoriya/roman_write.htm >. Naposledy navštívené: 10.6.2013. Zachovaná transkripcia originálu. Por. tiež: VIZEL, M.: *Literaturnyje igrы v runete*. Dostupné na adrese: < <http://www.netslova.ru/viesel/litgames.html#5> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.
- ²² Dostupné na adrese: < <http://hokku.netslova.ru/> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013. Sad je organizovaný na princípe domina. Čitateľ (užívateľ)/spisovateľ píše haiku na základe zadaného prvého alebo posledného riadku, pričom systém kontroluje dodržiavanie predpísanej formy.
- ²³ Dostupné na adrese: < <http://www.samisdat.com/3/31-bt.htm> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.
- ²⁴ Dostupné na adrese: < <http://vladimir.vladimirovich.ru/> >.
- ²⁵ Výrok M. McLuhana. Por.: McLUHAN, M.: *Jak rozumět médiím: Extenze člověka*. Z angl. originálu preložil M. Calda. Praha: Odeon, 1991.
- ²⁶ Iniciátor literárnych platforiem Vavilon a projekt Argo (<http://www.vavilon.ru/>, <http://www.argoproject.ru/>), ruský básnik a teoretik sieťovej literatúry D. Kuzmin, napríklad nesúhlasí s myšlienkou, že na internete existuje samostatná literatúra a v rámci nej, samostatní autori, ktorí nepatria k „normálnej“ literatúre. Por.: korešpondencia s D. Kuzminom v archíve autora článku.
- ²⁷ KABA KOV, A.: Internet ubil literaturu. In: *Vzgl'ad*, 28.6.2006. Dostupné na adrese: < <http://vz.ru/culture/2006/6/28/39296.html> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.
- ²⁸ KABA KOV, A.: Vzgl'ad na internet: Smert' pisatel'a. In: *Kommersant*, 12.5.2006. Dostupné na adrese: < <http://www.kommersant.ru/doc/672505> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.
- ²⁹ Odcitované podľa: Michal Růžička, Petr Vašát: Základní koncepty Pierra Bourdieu: pole – kapitál – habitus. In: *Antropowebzin*, 2/2011, s. 130.
- ³⁰ K diskusi por.: *Vinovata li setevaja literatura?* In: *Seteratura et cetera*, 2.10.2010. Dostupné na adrese: < <http://ceteratura.ru/literaturnyj-tupik> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.

³¹ Pri súťažiach sieťovej literatúry Teňota napr. zasadala okrem „sieťovej“, aj „profesionálna“ porota. Por.: < <http://teneta.rinet.ru/> >. K súťažiam por. tiež: PETROV, I.: *Literaturnyje konkursy v russkom Internete*. Dostupné na adrese: < <http://www.netslova.ru/petrov/konkurs.html> >.

Naposledy navštívené: 10.6.2013.

³² Por. v tejto súvislosti predslov k zborníku sieťovej literatúry: *Raznica vo vremeni*. Sostavitel' A. Malatov. Moskva: AST, Chranitel', 2008. Malatov v ňou poukazuje na demokratickosť internetu a v samotnom zborníku vedľa seba radí známych i neznámych autorov. V tejto súvislosti por. tiež: KIBERLINSKIJ, V.: *Literatory v pautine Seti*. Dostupné na adrese: < <http://www.netslova.ru/teoriya/kiberlinsky.html> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.

Použitá literatúra

AARSETH, E.: *Cybertext: Perspectives on Ergodic Literature*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1997.

AARSETH, E.: Nonlinearity and Literary Theory. In: *Hyper/Text/Theory*, edited by G. Landow. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1994, s. 51-86.

ALEKSROMA: *KIBERATURA kak vysšaja forma slovesnosti*. Dostupné na adrese: < <http://www.netslova.ru/alexroma/guten.htm> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.

ANZ, H.: Erwartungshorizont: Ein Diskussionsbeitrag zu H. R. Jauss' Begründung einer Rezeptionästhetik der Literatur. In: *Euphorion*. 70 (1976), 398-408.

BARTHES, R.: *S/Z*. Translated by R. Miller. New York: Hill and Wang, 1974

Beyond the Screen : Transformation of Literary Structures, Interfaces and Genres, edited by J. Schäfer, P. Gendolla. Bielefeld: transcript Verlag, 2010.

BOLTER, J. D.: Hypertextualität, Internet, Interaktivität. In: *Texte zur Medientheorie*, herausgegeben von G. Helmes und W. Köster. Stuttgart: Philipp Reclam jun. Stuttgart, 2008.

BOURDIEU, P.: *Pascalian Meditations*. Stanford: Stanford University Press, 2010.

GOODMAN, N.: *Způsoby světatvorby*. Z anglického originálu preložil V. Zuska. Bratislava: Archa, 1996.

GORNYJ, J.: *Problemy sochranenija kul'turnogo nasledija v epochu cifrovogo teksta*. Dostupné na adrese: < <http://www.netslova.ru/gorny/digtext.html> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.

GORNYJ, J.: *Virtual'naja ličnost' kak žanr tvorčestva (na materiale russkogo Interneta)*. Dostupné na adrese: < <http://www.netslova.ru/gorny/vl.html#81> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.

IVANOV, D. V.: *Virtualizacija obščestva*. SPb.: Peterburgskoje Vostokovedenije, 2000.

Dostupné na adrese: < http://www.kulichki.com/moshkow/POLITOLOG/ivanov_d_v.txt >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.

JAUSS, H. R.: Dějiny literatury ako výzva literární vědě (přel. I. Vízdalová). In: *Čtenář jako výzva : Výbor z prací kostnické školy recepční estetiky*. Brno: Host, 2001, s. 7-38.

JÄGER, S. – MAIER, F.: Theoretical and methodological aspects of Fouldian critical discourse analysis and dispositive analysis. In: *Methods of Critical Discourse Analysis*, edited by R. Wodak and M. Meyer. Second Edition. London, Thousand Oaks, New Delhi, Singapore: SAGE Publications, 2010, s. 34-62.

KABAKOV, A.: Vzgl'ad na internet: Smert' pisatel'a. In: *Kommersant*, 12.5.2006. Dostupné na adrese: < <http://www.kommersant.ru/doc/672505> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.

KABAKOV, A.: Internet ubil literaturu. In: *Vzgl'ad*, 28.6.2006. Dostupné na adrese: < <http://vz.ru/culture/2006/6/28/39296.html> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.

- KIBERLINSKIJ, V.: *Literatory v pautine Seti*. Dostupné na adrese: < <http://www.netslova.ru/teoriya/kiberlinsky.html> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.
- KORNEV, S.: „Setevaja literatura“ i zaveršenije postmoderna: Internet kak mesto obitanija literatury. In: *Novoje literaturnoje obozrenije*, No. 32, 1998. Dostupné na adrese: < <http://magazines.russ.ru/nlo/1998/32/korn.html> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.
- LEJBOV, R.: *Kak chitat' ROMAN*. Dostupné na adrese: < http://www.cs.ut.ee/~roman_l/hyperfiction/how_to_read_tra.html >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.
- Literary Art in Digital Performance: Case Studies in New Media Art and Criticism*, edited by Francisco J. Ricardo. New York: The Continuum International Publishing Group, 2009.
- MANIN, D.: *Kak pisat' ROMAN: Zametki k teorii literaturnogo giperteksta (LGT)*. Dostupné na adrese: < http://www.netslova.ru/teoriya/roman_write.htm >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.
- McLUHAN, M.: *Jak rozumět médiím: Extenze člověka*. Z angl. originálu preložil M. Calda. Praha: Odeon, 1991.
- PAJAĀK, A.: Perspektívy pre ergodickú literatúru. In: *V sieti strednej Európy: nielen o elektronickej literatúre*, ed. Bogumiła Suwara a Zuzana Husárová. Bratislava: SAP a Ústav svetovej literatúry, 2012, s. 45-61.
- PETROV, I.: *Literaturnyje konkursy v russkom Internete*. Dostupné na adrese: < <http://www.netslova.ru/petrov/konkurs.html> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.
- Položenije o literaturnom konkurse TENETA-RINET'2000*. Dostupné na adrese: < <http://teneta.rinet.ru/2000/polozhenie.html> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.
- ROSLYJ, A. S.: Setevaja literatura kak fakt aktual'nogo literaturnogo processa. In: *Izvestija južnogo federal'nogo universiteta. Filologičeskije nauki*. 2012. No.2. s. 50-56.
- ROZANOV, K. A.: Seteratura, kiberatura, Internet-literatura: objom poňatij. In: *Materialy XVII Meždunarodnoj naučnoj konferencii studentov, aspirantov i molodych učonych „Lomonosov“*. Sekcija „Filologija“. Moskva: Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta, 2010, s. 162-165.
- RŮŽIČKA, M. – VAŠÁT, P.: Základní koncepty Pierra Bourdieu: pole – kapitál – habitus. In: *Antropowebzin*, 2/2011, s. 129-133.
- Setevaja literatura (sostavitel' S. Kostyrko). In: *Novyj Mir*, 2000, No. 8. Dostupné na adrese: < http://magazines.russ.ru/novyj_mi/2000/8/netlib.html >. Naposledy navštívené 10.6.2013.
- SCHMID, U.: Russische Medientheorien. In: *Russische Medientheorien: Facetten der Medienkultur*, herausgegeben von U. Schmid. Bern, Stuttgart, Wien: Haupt Verlag, 2005, s. 9-94.
- SCHMIDT, H.: *Russische Literatur im Internet: Zwischen digitaler Folklore und politischer Propaganda*. Bielefeld: transcript Verlag, 2011.
- SCHMIDT, W. G.: „Homer des Nordens“ und „Mutter der Romantik“ : *James MacPhersons Ossian und seine Rezeption in der deutschsprachigen Literatur*. Band 1. Berlin: Walter de Gruyter, 2003.
- SIMANOWSKI, R.: *Digital art and meaning: Reading Kinetic Poetry, Text Machines, Mapping Art, and Interactive Installations*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2011.
- SIMANOWSKI, R.: *Interfictions. Vom Schreiben im Netz*. Frankfurt a. M.: Suhrkamp, 2002.
- SMOLENSKIJ, V.: *Russkaja setevaja literatura*. Doklad na simpoziume „Russkaja kul'tura na poroge novogo veka“. Universitet Hokkajdo, Centr Slavjanskich Issledovanij, ijuň 2002g. Dostupné na adrese: < <http://www.susi.ru/sapporo2000.html> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.
- SUWARA, B.: Salve hypertext, vale hypertext: K perspektívam (skúmania) literatúry v nových médiách. In: *Slovak Review of World Literature Research*, 2, Vol. XVII, 2008, s. 30-52.

TYŇANOV, J.: Literaturnyj fakt. In: *Poetika: Istorija literatury*: Kino. Moskva: 1977, s. 255-270.

Vinovata li setevaja literatura? In: *Seteratura et cetera*, 2.10.2010. Dostupné na adrese: < <http://ceteratura.ru/literaturnyj-tupik> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.

VIZEL, M.: *Literaturnyje igry v runete*. Dostupné na adrese: < <http://www.netslova.ru/viesel/litgames.html#5> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.

ALEKSROMA – SMOĽNYJ, V. – CHASIN, G.: *Limeričeskaja karta Jevropy*. Dostupné na adrese: < <http://www.netslova.ru/alexroma/limer.html> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.

ALEKSROMA: *Padkije angely*. Dostupné na adrese: < <http://www.netslova.ru/alexroma/padkie.html> >.

ALEKSROMA: *Rozlomaj stanok Gutenberga*. Dostupné na adrese: < <http://www.netslova.ru/alexroma/guten3.html> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.

GALKOVSKIJ, D.: *Beskonečnyj tupik*. Dostupné na adrese: < <http://www.samisdat.com/3/31-bt.htm> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.

KONONENKO, M. (Mr. Parker): *Vladimir Vladimirovič* TM. Moskva: KoLibri, 2005.

ĽALINA, O.: *My boyfriend came back from war*. Dostupné na adrese: < <http://www.teleportacia.org/war/> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.

LEJBOV, R. – MANIN, D.: *Sad raschoďaščichsia chokku*. Dostupné na adrese: < <http://hokku.netslova.ru/> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.

LEJBOV, R.: *ROMAN*. Dostupné na adrese: < http://www.cs.ut.ee/~roman_1/hyperfiction/ >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.

LEVENKO, I.: *Znaki*. Dostupné na adrese: < <http://www.netslova.ru/levenko/znaki.html> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.

Raznica vo vremeni. Sostavitel' A. Malatov. Moskva: AST, Chranitel', 2008.

VINNI_LUŽIN: *Zdravstvujte! Ja – Vinni Iuda Lužin, novyj jurodivyj*. Dostupné na adrese: < <http://imperium.lenin.ru/LUZHIN/desert/> >. Naposledy navštívené: 10.6.2013.

Vladimir Vladimirovič TM. Dostupné na adrese: < <http://vladimir.vladimirovich.ru/> >.

Абстракт

В статье рассматривается относительно новый феномен российской культурной жизни, возникший в 90-е гг. XX века – литература в киберпространстве. Особое внимание уделяется разграничению понятий *сетература*, *кибература* и *интернет-литература*, используемых в российском научном дискурсе и их противопоставлению понятиям, используемым в западной научной литературе. В связи с осмыслением феномена литературы в киберпространстве выделены также дихотомии традиционная-нетрадиционная литература и профессиональная-непрофессиональная литература, которые теснейшим образом связаны с пониманием литературы в качестве культурного института.